

УДК 512.22/.25:331.5(477)

СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Макарчук О.Г., Вороніна А.В.

Національний університет біоресурсів та природокористування України

Досліджено ринок праці в Україні за 2015-2017 роки. Проаналізовано рівень економічної активності населення, зайнятість і безробіття за професійними групами та регіонами України. Наведено схеми та діаграми, які наочно розкривають статистичне дослідження ринку праці в Україні. Виявлено причини незайнятості безробітного населення (за методологією МОП). Вивчено попит та пропозицію робочої сили за регіонами.

Ключові слова: ринок праці, статистичне дослідження, економічно активне населення, формальна та неформальна зайнятість, безробіття.

Постановка проблеми. Ринок праці є частиною економічної системи країни, тож він відображає більшість політичних і соціально-економічних процесів, що відбуваються у державі. Сучасний стан ринку праці формується під впливом політико-економічної ситуації, яка характеризується тривалим спадом виробництва, фінансовою нестабільністю економіки і недостатнім реформуванням господарського механізму.

За цих умов, необхідно переоцінити проблеми формування і розвитку ринку праці та особливості його державного регулювання. Ця проблематика обумовлює необхідність з'ясування тих умов та чинників, які визначають роль держави у розробці відповідних механізмів регулювання

ринку праці, її допомоги у працевлаштуванні незайнятих і соціального захисту безробітних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку ринку праці України, аспекти зайнятості населення, діяльність державної служби зайнятості є об'єктом наукових досліджень вітчизняних вчених, зокрема С. Бандура, Д. Богині, І. Бондар, О. Грішнєвої, Ю. Маршавіна, В. Петюха, А. Колота, А. Казановського. Дослідженню ринку праці присвячені роботи відомих вчених, таких як: А. Маршалла, Дж.М. Кейнса, П. Самуельсона, У. Мітчела, А. Торнелла. Однак, питання до розвитку ринку праці в Україні залишається невирішеним та потребує додаткового дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні зростає потреба

в дослідженні ринку праці, оскільки попит і пропозиція робочої сили не є врівноважені в Україні.

Постановка завдання. Метою написання статті є виявлення основних тенденцій на ринку праці, аналіз рівня економічної активності та дослідження безробіття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «ринок праці» означає систему суспільних відносин, пов'язаних з купівлею і продажем трудових послуг працівників (послуг праці). У класичному розумінні ринок праці – це сфера формування попиту і пропозиції на робочу силу. Іншими словами, ринок праці, можна охарактеризувати як, ринок одного з факторів виробництва, де домогосподарства в ролі найманих працівників пропонують свою працю (трудова послуга), а роботодавці (власники) – виробники товарів та послуг – потребують її [3].

Статистичне дослідження ринку праці в Україні проводять органи державної статистики з 1995 р. У 1995-1998 рр. обстеження здійснювалося раз на рік, 1999-2003 рр. – щоквартально, в останньому місяці кожного кварталу, а з січня 2004 р. впроваджено в практику роботи органів державної статистики зі щомісячною періодичністю [4].

Із січня 2014 р. запроваджено нову територіальну вибірку, яка діятиме впродовж 2014-2018 рр. Також, починаючи з цього періоду, зазначене обстеження проводять за вдосконаленою програмою, яка враховує останні рекомендації Міжнародної організації праці та стандарти Європейського Союзу.

Обстеження проводять за місцем постійного проживання населення спеціально підготовлені фахівці з інтерв'ювання шляхом безпосереднього опитування (на добровільних засадах) осіб віком від 15 до 70 років, які проживають у домогосподарствах, що потрапили до вибіркової сукупності. Кожне відібране домогосподарство перебуває у вибірці 15 місяців та з урахуванням схеми ротації опитується 6 разів: три місяці поспіль, 9 місяців перерва і знову 3 місяці поспіль.

Щомісячна вибірка сукупність домогосподарств за 2016р. в середньому становила 16,0 тис. Рівень участі відібраних домогосподарств у обстеженні в цілому по Україні складав 82,8%, у міських поселеннях – 76,4% та 91,4% – у сільській місцевості. У цих домогосподарствах упродовж

2016 р. було опитано 106,3 тис. респондентів віком 15-70 років, що складає 0,37% постійного населення України зазначеного віку. Кількість проведених інтерв'ю становила 294,6 тисяч.

Варто відзначити, що обстеженню підлягають: члени домогосподарства у віці 15-70 років, які постійно в ньому проживають (незалежно від наявності реєстрації та її характеру).

За даними вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності середньомісячна, кількість економічно активного населення віком 15-70 років у 2016 р., порівняно з 2015 р., зменшилась на 0,8% і становила 18,0 млн. осіб, з них 17,3 млн. осіб (96,4%) були у працездатному віці. Із зазначеної кількості громадян віком 15-70 років 16,3 млн. осіб, або 90,7%, були зайняті економічною діяльністю, а решта 1,7 млн. осіб, відповідно до Міжнародної організації праці (МОП), класифікувалися як безробітні [1, 3].

Рівень економічної активності населення віком 15-70 років зменшився з 62,4% у 2015 р. до 62,2% у 2016 р.

Найвищий рівень економічної активності був характерний для осіб віком 35-49 років, а найнижчий – для молоді віком 15-24 років та осіб віком 60-70 років. У 2016 р., порівняно з 2015 р., скорочення цього показника відбулося серед населення більшості вікових груп, за винятком осіб у віці 35-39 років (змін не відбулося) та осіб віком 50-59 років [1, 2] (табл. 1).

У структурі зайнятого населення за професійними групами найбільшу частку складали особи, які працювали у найпростіших професіях (18,9%), професіонали (17,9%) та працівники сфери торгівлі та послуг (16,8%). При цьому найменший відсоток зайнятого населення складали технічні службовці (3,0%) та кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства (0,9%).

Поділ зайнятих осіб за статтю показує, що значне перевищення жінок, порівняно з чоловіками, спостерігалось серед технічних службовців (83,2% проти 16,8%); працівників сфери торгівлі та послуг (67,2% проти 32,8%); фахівців (64,8% проти 35,2%); професіоналів (60,7% проти 39,3%). Натомість чоловіки значно переважали серед кваліфікованих робітників з інструментом (85,7% проти 14,3%); робітників з обслуговування, експлуатації

Таблиця 1

Рівень економічної активності населення за статтю, місцем проживання та віковими групами [1]

Показники	Усього	У тому числі за віковими групами, років							Працездатного віку
		15-24	25-29	30-34	35-39	40-49	50-59	60-70	
2015 р.									
Всього населення	62,4	36,3	80,8	82,3	85,2	85,0	65,9	14,5	71,5
– жінки	56,2	31,8	70,7	73,3	80,5	83,7	59,1	12,2	66,5
– чоловіки	69,2	40,6	90,5	91,2	90,1	86,5	74,1	17,9	76,7
– міські поселення	63,1	33,5	83,4	84,3	87,1	86,6	66,2	13,1	72,9
– сільська місцевість	60,8	41,2	75,3	76,9	81,0	81,9	65,1	17,5	68,8
2016 р.									
Всього населення	62,2	35,1	79,0	82,0	85,2	84,7	67,3	14,3	71,1
– жінки	55,9	31,0	67,7	72,7	79,9	82,9	61,0	12,3	65,4
– чоловіки	69,1	38,9	89,9	91,1	90,6	86,7	75,1	17,3	77,0
– міські поселення	62,8	31,6	80,8	84,2	87,1	86,3	68,0	12,9	72,3
– сільська місцевість	60,9	41,2	75,4	76,1	80,9	81,5	65,9	17,5	68,5

платуації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування (84,0% проти 16,0%) та кваліфікованих робітників сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства (63,6% проти 36,4%) (табл. 2).

За легітимністю працевлаштування розрізняють формальну (законно зареєстровану в офіційній економіці) зайнятість на підприємствах і в організаціях реального сектору та неформальну (не зареєстровану в офіційній економіці) – вулична торгівля, домашнє виробництво, особисте підсо-

бне господарство з реалізацією продукції без реєстрації, зайнятість на підприємствах тіншового сектору економіки та інше.

Неформальні трудові відносини переважали у секторі самостійної зайнятості, де частка населення, яке працювало на неформальних робочих місцях, становила 74,3%, а серед працюючих за наймом таких осіб було 15,1%. При цьому впродовж 2016 р. в структурі зайнятого населення відбулися зміни у статусі в зайнятості серед формально та неформально зайнятого населення. Так,

Таблиця 2

Зайняте населення за професійними групами, статтю та місцем проживання у 2016 р. [1]

Показники	Усе населення	Жінки	Чоловіки	Міські поселення	Сільська місцевість
Всього, тис. осіб у тому числі за професійними групами:	16276,9	7827,4	8449,5	11178,5	5098,4
– законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі)	1259,7	514,9	744,8	1084,1	175,6
– професіонали	2906,0	1765,3	1140,7	2458,1	447,9
– фахівці	1909,3	1237,0	672,3	1486,7	422,6
– технічні службовці	485,4	404,0	81,4	383,7	101,7
– працівники сфери торгівлі та послуг	2734,7	1837,1	897,6	2015,7	719,0
– кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства	138,7	50,5	88,2	48,5	90,2
– кваліфіковані робітники з інструментом	1946,5	279,2	1667,3	1421,6	524,9
робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування	1821,2	291,2	1530,0	1215,1	606,1
– найпростіші професії	3075,4	1448,2	1627,2	1065,0	2010,4

Таблиця 3

Безробітне населення (за методологією МОП) за регіонами [1]

Області	2015 р.				2016 р.			
	усього, у віці 15-70 років		з них, працездатного віку		усього, у віці 15-70 років		з них, працездатного віку	
	тис. осіб	у %	тис. осіб	у %	тис. осіб	у %	тис. осіб	у %
Україна	1654,7	9,1	1654,0	9,5	1678,2	9,3	1677,5	9,7
Вінницька	66,3	8,9	66,3	9,3	71,0	9,7	71,0	10,1
Волинська	43,1	9,8	43,1	10,0	49,7	11,5	49,7	11,7
Дніпропетровська	115,3	7,2	115,3	7,4	121,7	7,9	121,7	8,1
Донецька	121,4	13,8	121,4	14,2	122,9	14,1	122,9	14,6
Житомирська	64,6	11,3	64,6	12,0	63,7	11,2	63,7	11,7
Закарпатська	52,5	9,2	52,5	9,5	56,3	10,0	56,3	10,3
Запорізька	80,4	9,7	80,4	10,2	81,4	10,0	81,4	10,3
Івано-Франківська	51,2	8,4	51,2	8,9	53,5	8,8	53,5	9,2
Київська	50,7	6,4	50,7	6,5	53,5	6,8	53,5	6,9
Кіровоградська	49,8	11,4	49,8	11,9	53,1	12,4	53,1	12,7
Луганська	56,4	15,6	56,2	16,6	57,0	16,0	57,0	16,9
Львівська	92,7	8,2	92,7	8,3	87,9	7,7	87,9	7,9
Миколаївська	49,5	8,9	49,5	9,2	53,3	9,7	53,2	9,9
Одеська	70,1	6,5	70,1	6,7	72,5	6,8	72,5	6,9
Полтавська	80,7	12,1	80,6	12,4	82,6	12,6	82,6	12,9
Рівненська	53,7	9,9	53,7	11,0	56,3	10,6	56,3	11,7
Сумська	52,8	10,1	52,8	10,6	48,8	9,3	48,8	9,8
Тернопільська	54,1	11,8	54,1	12,0	52,8	11,5	52,8	11,7
Харківська	93,4	7,1	93,4	7,3	84,6	6,4	84,6	6,6
Херсонська	50,8	10,2	50,8	10,4	55,9	11,2	55,9	11,5
Хмельницька	56,6	10,2	56,6	10,4	53,0	9,4	53,0	9,7
Черкаська	56,7	9,8	56,7	10,0	59,8	10,4	59,8	10,5
Чернівецька	37,7	9,3	37,7	10,5	35,7	8,7	35,7	9,7
Чернігівська	51,6	10,7	51,6	11,2	53,9	11,3	53,9	11,8
м. Київ	102,6	7,0	102,2	7,5	97,3	6,7	96,7	7,1

у 2016 р., порівняно з 2015 р., спостерігалось зростання частки працюючих за наймом серед офіційно зайнятого населення (84,9% проти 82,7%) та відповідно скорочення працюючих не за наймом (25,7% проти 26,8%). Водночас зворотні процеси відбулися серед неформально зайнятого населення (рис. 1).

Безробіття – це складне соціально-економічне явище, при якому частина економічно активного населення не має роботи й заробітку. Незважаючи на зростання економіки, рівень безробіття залишається високим.

Зростання рівня безробіття відбулося в сімнадцяти регіонах країни, а в кінці цей показник скоротився. Дані щодо безробіття населення (за методологією МОП) у регіональному вигляді наведені у табл. 3.

Слід зазначити, що у 2016 р., порівняно з 2015 р., у складі безробітних за причинами незайнятості відбулося збільшення звільнених за власним бажанням.

Наявність диспропорції між попитом на робочу силу та її пропозицією є фактором, що обмежує як можливості працевлаштування безробітних, так і задоволення потреб роботодавців у працівниках.

Навантаження зареєстрованих безробітних на

10 вільних робочих місць (вакантних посад) у цілому по країні зменшилося зі 189 осіб на кінець 2015 р. до 108 осіб на кінець 2016 р.

Скорочення навантаження зареєстрованих безробітних на 10 вільних робочих місць (вакантних посад) спостерігалось у всіх регіонах, крім Черкаської області. Зазначений показник значно зменшився у Луганській (із 1400 до 230 осіб), Запорізькій (із 1846 до 459 осіб), Кіровоградській (із 385 до 112 осіб), Закарпатській (із 375 до 138 осіб), Волинській (із 150 до 56 осіб) та Львівській (із 158 до 62 осіб) областях (табл. 4).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку.

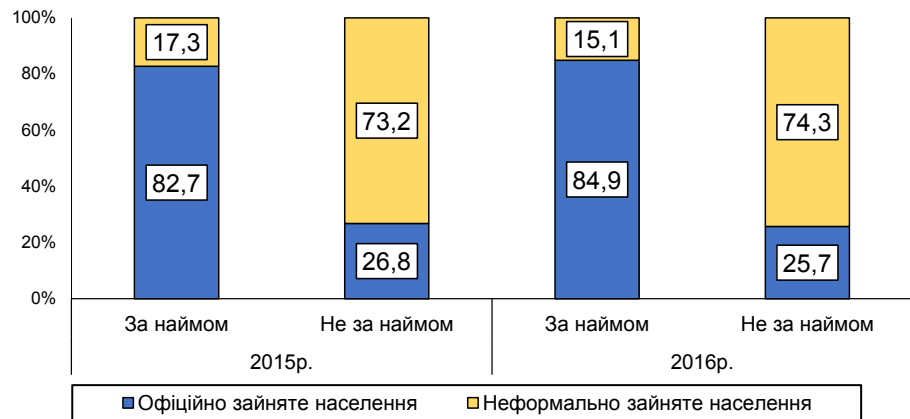

Рис. 1. Формальна та неформальна зайнятість за статусом у зайнятості у 2015-2016 рр. [1]

Таблиця 4

Попит та пропозиція робочої сили за регіонами [1]

Області	Кількість зареєстрованих безробітних, тис. осіб		Потреба роботодавців у працівниках для заміщення вільних робочих місць (вакантних посад), тис. осіб		Навантаження зареєстрованих безробітних на 10 вільних робочих місць (вакантних посад), осіб	
	2015 р.	2016 р.	2015 р.	2016 р.	2015 р.	2016 р.
Україна	490,8	390,8	25,9	36,0	189	108
Вінницька	28,1	24,2	0,4	0,5	621	523
Волинська	11,7	9,2	0,8	1,6	150	56
Дніпропетровська	37,7	30,7	2,7	3,4	142	89
Донецька	21,2	14,1	0,4	0,4	597	352
Житомирська	21,5	17,1	1,3	1,6	171	105
Закарпатська	9,0	5,9	0,2	0,4	375	138
Запорізька	28,4	23,3	0,2	0,5	1846	459
Івано-Франківська	14,7	11,3	0,5	0,5	266	214
Київська	20,1	15,6	1,9	2,3	106	69
Кіровоградська	22,0	17,1	0,6	1,5	385	112
Луганська	9,9	8,1	0,1	0,4	1400	230
Львівська	23,9	17,3	1,5	2,8	158	62
Миколаївська	19,6	16,8	1,0	1,4	188	117
Одеська	16,3	14,0	1,8	2,7	88	53
Полтавська	30,4	23,8	1,4	1,8	210	135
Рівненська	16,7	14,4	0,7	0,9	237	161
Сумська	18,6	14,2	0,7	1,0	274	148
Тернопільська	12,7	10,8	1,0	1,1	130	95
Харківська	29,3	23,6	2,2	2,8	134	83
Херсонська	15,2	11,2	0,4	0,4	345	279
Хмельницька	16,9	15,8	0,4	0,6	439	281
Черкаська	24,9	20,3	0,6	0,5	415	427
Чернівецька	9,1	8,0	0,5	0,7	175	110
Чернігівська	16,1	12,4	0,6	0,7	253	165
м. Київ	16,8	11,6	4,0	5,5	43	21

Проведений аналіз ринку праці показав значну розбіжність між зареєстрованим безробіттям та реальним, причому спостерігається чітка тенденція до зменшення кількості зареєстрованих офіційно. Для підвищення рівня ефективності ринку праці в Україні, необхідним є виявлення шляхів розвитку національної економіки. При цьому пріоритетними напрямками є: можливість працевлаштування на ринку праці, отримання гідної роботи; безпека умов праці та охорона праці на робочих місцях; надання робочих місць молоді, розвиток співпраці між навчальними закладами та підприємствами. Дотримуючись вище наведених напрямів вдосконалення

ринку праці, можна суттєво покращити стан вітчизняного ринку праці та соціально-трудових відносин в Україні.

Отже, ситуація на ринку праці України нині перебуває під впливом складних економічних та політичних умов. Успішність подальшого подолання кризових явищ, що склалися потребує комплексної державної та регіональної політики, яка в свою чергу повинна включати реалізацію заходів зі створення додаткових робочих місць, удосконалення податкового законодавства у напрямку розвитку підприємництва і, як наслідок – підвищення фактичного рівня зайнятості та доходів населення.

Список літератури:

1. Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Єсінова Н.І. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч.-метод. посібник / Н.І. Єсінова. – Харків: ХДУХТ, 2017. – 189 с.
3. Жиглей І.В. Напрями соціальної діяльності суб'єктів господарювання та облікове забезпечення системи соціального захисту працюючих громадян / І.В. Жиглей // Вісник ЖДТУ, № 1(47). – 2017 р. – 1-8 с.
4. Черкасов А.В., Колесник І.А. Соціальна сфера України: проблеми та перспективи реформування / А.В. Черкасов, І.А. Колесник // Молодий вчений, № 1(41). – 2017. – 724-727 с.

Макачук О.Г., Воронина А.В.

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

СТАТИСТИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ РЫНКА ТРУДА В УКРАИНЕ

Аннотация

Исследован рынок труда в Украине за 2015-2017 годы. Проанализирован уровень экономической активности населения, занятости и безработицы по профессиональным группам и регионам Украины. Приведены схемы и диаграммы, которые точнее раскрывают статистическое исследование рынка труда в Украине. Выявлены причины незанятости безработного населения (по методологии МОТ). Изучено спрос и предложение рабочей силы по регионам.

Ключевые слова: рынок труда, статистическое исследование, экономически активное население, формальная и неформальная занятость, безработица.

Makarchuk O.G., Voronina A.V.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

STATISTICAL RESEARCH OF LABOR MARKET IN UKRAINE

Summary

In the article investigated the labor market in Ukraine for 2015-2017 years. The level of economic activity of the population, employment and unemployment by professional groups and regions of Ukraine are analyzed. Schemes and charts that accurately reveal a statistical study of the labor market in Ukraine. The reasons of unemployment of the unemployed population (according to the methodology of the ILO) are revealed. Researched demand and supply of labor by region.

Keywords: labor market, statistical research, economically active population, formal and informal employment, unemployment.